

Solanders tid i Uppsala

- sammanställd av Jonas Berglund, för Solanderföreningen 2023.

Del 1: Den första tiden

Del 2: Jul i Stockholm

Del 3: Studenten Solander

Del 4: Expedition till Norge

Del 5: Dopvittne i Piteå

Del 6: Expedition till Torneträsk

Del 7: Solander och Linnés dotter

Del 8: Solanders hem

Del 9: Solanders andra hem

Del 10: Inför England

Del 11: Bye bye Sverige

Del 1: Den första tiden

Öjebyfödde prästsonen Daniel Solander lämnade Piteå och påbörjade sina studier vid Uppsala universitet den 1 juli 1750. Han bodde hos sin farbror och namne Daniel Solander, som var juridikprofessor. Inledningsvis studerade den då 17-årige Daniel humaniora och språk. Han gick på sin farbrors föreläsningar och målsättningen lär ha varit att antingen arbeta som komminister eller inom juridik. Men när Solander började studera naturvetenskap under blomsterkungen Carl von Linné och kemi av Johan Gottschalk Wallerius ändrades hans fokus mot dessa områden. Med Linnés hjälp fick Solander sina föräldrars tillåtelse att ändra riktning under sin studiegång och påbörjade att studera mot en doktorsexamen.

Del 2: Jul i Stockholm

Julen 1752 firade Solander med sin läromästare Carl von Linné i Stockholm. Vid detta tillfälle gick de igenom greve Carl Gustaf Tessins ansevliga kabinett, bestående av en otrolig samling av snäckor, stenar och koraller. Bland Tessins rariteter fanns ett korallträd från Norge, stor som en man och grenig som en gran. Solander beskrev även korallträdet som mjukt och likt ett träd när man täljer det. Till utseendet var det inte helt olik en röd Isis. Vid denna juletid hann Solander och Linné även med att arbeta med kungens vackra samlingar i Ulriksdal – en samling som mest bestod av ormar, fåglar och fiskar. Till julklapp fick Carl von Linné en dyrbar guldlocka av kungen och en präktig ring från drottningen. Om Solander fick någon julklapp eller inte framgår inte.

Del 3: Studenten Solander

År 1752 hjälpte Solander med Linnés många projekt. Under detta års sommar- och jullov reste Solander till Stockholm för att assistera Linné med kungen och drottningens samlingar samt Carl Gustaf Tessins naturaliekabinett på Drottningholm och Ulriksdal. År 1753 lät även Linné Solander att hjälpa till i det botaniska arbetet under slutredigeringen av första upplagan av "Species plantarum". Solander betroddes även att i eget namn utge en sammanfattning av den "allmänna botaniken" enligt Linnés grundsatser, med titeln "Caroli Linnaei Elementa Botanica" daterad 5 maj 1756. Den torde varit avsedd som ett kompendium för studenterna. Linné beskrev senare Solander som den "kwickaste jag haft under min tid, besynnerligen i historia naturali".

Del 4: Expedition till Norge

Sommaren 1753 gick Solander i Linnés fotspår i och med en botanisk expedition till Lappland och Norge. Under denna resa besökte han sin hembygd Piteå, färdades längs Piteälven förbi Arjeplog, korsade fjällryggen och nådde till slut Rörstad vid norska Atlantkusten norr om Bodö i Norge där han bland annat besökte Rörstads prästgård.

Del 5: Dopvittne i Piteå

Under sina studier i Uppsala vistades han ett flertal gånger i sin hemstad Piteå. Både 1754 och 1756 uppgavs han som dopvittne i Piteå landsförsamlings dopböcker. Den 20 mars 1754 var han med vid tvillingarna Carl och Nils Olofssons dop. De var söner till soldaten och gästgivaren Olof Olofsson Berg och hans hustru Anna Persdotter som bodde på Porsnäs 19. Två veckor senare, den 3 april 1754, närvarade Solander vid komministerdottern Elisabeths dop. Hon var dotter till Eric Hellberg och dennes hustru Elisabeth Ertz. Den 12:e januari 1756 närvarade Solander vid Maria Olofsdotters dop. Hennes föräldrar Olof Eliasson och Brita bodde på Hamnen i Öjebyn. I dessa dopvittnesanteckningar beskrevs Solander på latin som studerande av medicin och botanik.

Del 6: Expedition till Torneträsk

Solanders andra botaniska expedition ägde rum 1755. Den här gången färdades han längs Torne älv, förbi Jukkasjärvi och upp mot Abisko vid Torneträsk. Plantorna som samlades in från denna expedition och den som genomfördes 1753 finns ännu bevarade och är bland de äldsta i svenska naturhistoriska museet. Genom sina lappländska och tornedalska resor måste Solander ha varit Sveriges främste kännare av fjällens flora.

Del 7: Solander och Linnés dotter

Julen 1756 spenderade Solander hos Linnés familj i Falun, och det lär vara vid denna tid som Solander började fatta tycke i Linnés äldsta dotter, Elisabeth Christina. I sin korrespondens med Linné var Solander ofta angelägen om att hälsa särskilt till "Mamselle/Mademoiselle Lisa Stina". Vid ett tillfälle riktade han hälsningen till "min sötaste Mamselle" och vid ett annat tillfälle hälsade han till "Min och de öfrige Mademoisellerne". Sin kärlek till "Lisa Stina" beskrev han i ett brev till Linné under sin

världsomsegling 1768: "Jag beder at min ödmjuka hälsning må anmälas hos Nådiga Frun och den öfriga Hr Archiaterns famille; huru rätt nämna den älskansvärda Herr Archs äldsta Dotter, är mer än jag nu kan göra, när mina sinnen knapt kunna göra sin syssla, och hvilket mer än ofta har händt när jag tänkt på den, som jag trodde skulle göra mig lycklig." Solander förblev ungtkarl i resten av sitt liv.

Del 8: Solanders hem

Under hela sin studietid, från 1750 till 1759, bodde Daniel Solander hos sin farbror, som även han hette Daniel Solander. Farbrodern Daniel föddes år 1707 i Härnösand och skrevs in år 1725 vid Uppsala universitet som Angermannus. År 1740 gifte han sig med änkan Anna Margareta Lambert, med vilken han fick tre barn. Farbrodern blev så småningom professor i juridik vid Uppsala universitet från år 1740 fram till sin död 1785. Han var även "inspector musices" vid skolan och universitetets rektor åren 1747, 1759 och 1772. Som tidigare nämnts närvarade studenten Solander vid farbroderns föreläsningar riktigt i början av sin studietid. Man kan förstå varför man under Solanders studietid började skriva in ett "C" mellan Solanders för- och efternamn för att inte förväxla Daniel med sin farbror med samma namn. "C" i detta fall stod för Carlsson, det vill säga Carls son.

Del 9: Solanders andra hem

Även om Daniel Solander bodde hos sin farbror Daniel Solander, så vistades han nästan mer i Linnés hem. I ett brev från mars 1757 uppgav Solander att han dagligen vistades hos Linné. På äldre dagar uppgav även Linné att han tagit hand om Solander "som en son under mitt eget tak". Linné bodde med sin familj i prefektbostaden i Uppsala från omkring 1743. Idag ingår prefektbostaden i Linnéträdgården. Besökare kan besöka Linnémuseet som inryms i prefektbostaden på dagens adress Svartbäcksgatan 27.

Del 10: Inför England

Det var år 1756 som Linnés gamle vän Peter Collinson i ett brev tog upp frågan om inte Linné kunde skicka någon elev till England för att lära honom och andra engelsmän den linneanska vetenskapen. Valet föll rätt naturligt på Solander då han, som var tänkt att efterträda Linné, behövde utrikes erfarenhet. Ingen kunde Linnés vetenskapliga metoder och synsätt som Solander. Den 24:e oktober 1758 skrev Linnés engelske vän John Ellis till Linné om att han fått reda på resplanen och att Solander valts ut till uppdraget att i England sprida Linnés banbrytande lära om "systema naturae". I brevet uppmanade Ellis Solander till att skyndsamt lära sig språket inför sin ankomst.

Del 11: Bye bye Sverige

Efter viss möda uppnåddes, genom läromästaren Linnés förmedling, föräldrarnas tillstånd till resan över till England. Solander inledde sin långa resa i april 1759 med landsvägsskjutsar från Uppsala ner till Öresund. Väl i Skåne drabbades Solander av malaria och han fick motvilligt kurera sig en tid hos en kvinnlig kusin och dennes make, kyrkoherde i västra Karaby. I början av maj 1760 gick Solander ombord på det svenska örlogsskeppet "Freden". Den 29:e juni anlände Solander i London, England. Ingen, varken Solander, hans föräldrar eller hans läromästare Linné, hade räknat med en vistelse längre än något enstaka år i England. Han kom att bo där i resten av sitt liv.

Källor:

Tingbrand, P. (2006) *Daniel Solander: Linnélärjungen och världsomsegglaren*. Solanderiana nr 4: 2006

Tingbrand, P. (2003) *Släkten Solimontanus och Solander*. Solanderiana nr 3: 2003.

Rauschenberg, R. (1968) *Daniel Carl Solander*

Gisselquist, C., Tingbrand, P. (1983) *Daniel Solander 1733-1782: Naturvetenskapsman och världsomsegglare*

Uggla, A. (1956) *Daniel Solander och Linné*

Duyker, E. (1998) *Nature's Argonaut (s. 20-23)*. The Minegunyah Press

Duyker, E. & Tingbrand, P. (1995) *Daniel Solander: collected correspondence 1753-1782*

Wikipedia.se (länk: [Daniel Solander \(jurist\) – Wikipedia](#))

Riksarkivet.se (länk: [Daniel C Solander - Svenskt Biografiskt Lexikon \(riksarkivet.se\)](#))